

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **R. K.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 2. 2009, č. j. 19 Cad 163/2007 - 65,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 2. 2009, č. j. 19 Cad 163/2007 - 65, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 4. 11. 2008, č. j. 19 Cad 163/2007 - 50, zamítl žalobu žalobce proti rozhodnutí žalované ze dne 24. 7. 2007, č. X, a rozhodl dále, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Přezkoumávaným rozhodnutím žalovaná zamítla žádost žalobce o částečný invalidní důchod pro nesplnění podmínek ustanovení § 43 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, s odůvodněním, že schopnost soustavné výdělečné činnosti žalobce poklesla z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu pouze o 15 %.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce včas kasační stížnost a podáním ze dne 27. 11. 2008 požádal o ustanovení právního zástupce.

Krajský soud v Ostravě přípisem ze dne 6. 1. 2009, č. j. 19 Cad 163/2007 - 59, zaslal žalobci formulář o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků s tím, aby jej do sedmi dnů od doručení vyplnil a zaslal zpět krajskému soudu.

Dne 14. 1. 2009 byl krajskému soudu doručen žalobcem podepsaný formulář.

Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 24. 2. 2009, č. j. 19 Cad 163/2007 - 65, žalobci neustanovil zástupce z řad advokátů. V odůvodnění uvedl, že žalobce neprokázal, že jsou dány předpoklady pro jeho osvobození od soudních poplatků. Pouze skutečné majetkové poměry jsou podle soudu skutkovým základem pro posouzení existence vlastnosti účastníka řízení charakterizované jako předpoklad pro osvobození od soudních poplatků [§ 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. V důsledku toho, že žalobce nevyplnil úplně a řádně potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce, a tedy nedoložil, že nemá dostatečné prostředky, soud žalobci zástupce neustanovil.

Proti tomuto usnesení podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) včas kasační stížnost. Konstatoval, že měl za to, pokud nemá žádné příjmy, osobní majetek, ani vyživovací povinnosti, nemusí do předmětného prohlášení nic uvádět. Jediným jeho finančním příjmem je sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně a má dluh přes 160 000 Kč vůči státu. S přihlédnutím ke svému zdravotnímu stavu a nemožnosti zajistit si právní zastoupení, protože je bez finančních prostředků, stěžovatel požádal Nejvyšší správní soud, aby vrátil celou věc krajskému soudu, aby přehodnotil své stanovisko. Stěžovatel přiložil stejnopis usnesení Okresního soudu v Karvině - pobočka v Havířově ze dne 3. 7. 2006, č. j. 109 C 206/2006 - 10, kterým mu soud přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu, a uzavřel, že jeho poměry se od té doby v ničem nezměnily.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Při posuzování přípustnosti kasační stížnosti vycházel Nejvyšší správní soud ze své konstantní judikatury, podle které *v řízení u Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce žalobců není důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti nedostatek právního zastoupení (§ 105 odst. 2 s. ř. s.)* [srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 486/2005, www.nssoud.cz].

Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost přípustnou a přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Z obsahu kasační stížnosti vyplývá, že ji stěžovatel podal z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., podle kterého lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.

Z obsahu soudního spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že v žádosti o ustanovení zástupce stěžovatel poukázal na přiložené doklady s tím, aby soud zohlednil, že jeho možnosti jsou značně omezené. K žádosti stěžovatel přiložil potvrzení Vězeňské služby České republiky, věznice Valdice, že není pracovně zařazen a nemá žádný příjem, a dále mzdový list, podle kterého pobírá kapesné ve výši 100 Kč měsíčně.

Ve formuláři potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech stěžovatel vyplnil své osobní a rodinné poměry, v oddílu potvrzení zaměstnavatele mu Vězeňská služba České republiky, věznice Valdice potvrdila, že jeho průměrný čistý výdělek za kalendářní čtvrtletí IV/08 činí 0 Kč, neboť stěžovatel není pracovně zařazen. Stěžovatel dále uvedl místo a datum vyplnění potvrzení a podepsal se pod prohlášením, že údaje, které uvedl, jsou pravdivé a že nezamlčel žádné okolnosti, které by mohly mít vliv na rozhodování soudu o osvobození od soudních poplatků.

Kasační stížnost je důvodná.

Podle § 35 odst. 8 první věta s. ř. s. navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát.

Z citovaného ustanovení vyplývají dvě základní podmínky, při jejichž současném splnění může být navrhovateli na jeho žádost zástupce ustanoven. Navrhovatel musí jednak splňovat podmínky pro osvobození od soudních poplatků a současně musí být ustanovení zástupce potřeba k ochraně práv navrhovatele.

V posuzované věci žádal stěžovatel o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti. V tomto řízení musí být stěžovatel podle § 105 odst. 2 s. ř. s. zastoupen advokátem, proto lze druhou podmínku považovat za splněnou.

Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Při zjišťování, zda jsou splněny podmínky pro osvobození účastníka řízení od soudních poplatků, užívají soudy zpravidla formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“. Tento formulář zasílá soud účastníku řízení, jenž o osvobození od soudních poplatků žádá, s výzvou, aby jej ve stanovené lhůtě vyplnil a vrátil soudu.

Formulář zahrnuje otázky na osobní stav, majetek, zdroje příjmů, vyživovací povinnosti, další výdaje a dluhy, přičemž tvrzené skutečnosti by měl účastník řízení přiměřeně prokázat. Pobírá-li např. dávku důchodového pojištění, měl by doložit její výši, apod.

Odlišně je však nutno nahlížet na situaci, kdy účastník řízení tvrdí, že nemá žádné příjmy ani majetek větší hodnoty, neboť negativní tvrzení nelze prokázat. Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu *postup krajského soudu, jenž zamítl návrh na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 7 s. ř. s.) s odůvodněním, že stěžovatelka neprokázala tvrzení o své majetkové situaci listinnými důkazy, přičemž tato tvrzení stěžovatelky spočívala v tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, je vadný a je důvodem pro zrušení takového usnesení. Krajský soud svým postupem popřel tzv. negativní důkazní teorii, podle níž nelze dokazovat neexistující skutečnosti* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 7. 2006, č. j. 3 Azs 35/2006 - 104, www.nssoud.cz).

V takovém případě může soud zkoumat pouze pravděpodobnost a věrohodnost tvrzení účastníka řízení, zejména v kontextu jeho jiných tvrzení a obsahu spisu, případně jej vyzvat k prokázání skutečností, které prokázat lze.

Stěžovatel již v žádosti o ustanovení zástupce poukázal na přiložené potvrzení, podle kterého nemá žádný příjem, a konstatoval, že jeho možnosti jsou značně omezené. Shodně vyplnil rovněž formulář potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Z obsahu soudního spisu je tudíž zcela zjevné, že jediným měsíčním příjmem stěžovatele je kapesné ve výši 100 Kč, které jednoznačně nepředstavuje dostatečné finanční prostředky ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s.

Po prostudování formuláře potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech Nejvyšší správní soud přisvědčil stěžovateli, že nemá-li žádné příjmy, osobní majetek, ani vyživovací povinnosti, mohl se oprávněně domnívat, že není povinen vyplňovat oddíly II. až X. předmětného formuláře.

Pokyny pro vyplňování, uvedené kurzívou pod nadpisem každého z těchto oddílů, totiž vyžadují vyplnění příslušné kolonky pouze v případě, že stěžovatel nějaké příjmy, majetek či závazky má - srov. formulaci: *žadatel uvede všechny dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr... žadatel uvede všechny příjmy, které má z podnikání... žadatel uvede všechny příjmy, které pobírá z hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání... žadatel uvede všechny příjmy uvedené v ustanoveních § 8 až 10 zákona č. 582/1992 Sb. ... žadatel uvede veškerý majetek větší ceny, který mu patří... žadatel uvede všechny své zákonné vyživovací povinnosti... dluhy... žadatel uvede další okolnosti, které nejsou obsaženy pod body II. až IX. a které podle jeho názoru mohou mít vliv na rozhodování soudu o přiznání osvobození od soudních poplatků.*

S ohledem na citované pokyny nelze stěžovateli vytýkat, že zmiňované oddíly nevyplnil. Formulář se jej totiž neptal, jaké jsou jeho příjmy nebo jaký majetek vyšší hodnoty vlastní, a proto soud nemohl po stěžovateli spravedlivě požadovat, aby bez adekvátních pokynů tyto oddíly proškrtal, případně vyplnil, že žádné takové příjmy či majetky nemá.

Nejvyšší správní soud nesouhlasí se závěrem krajského soudu, že stěžovatel nevyplnil řádně a úplně potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech, a tedy nedoložil, že nemá dostatečné prostředky. Naopak, stěžovatel formulář vyplnil přesně

podle pokynů v něm obsažených a prokázal, že jediným jeho příjmem je kapesné 100 Kč měsíčně.

Za dané situace není relevantní, že stěžovatel ve formuláři neuvedl svůj dluh vůči České republice ve výši přesahující 160 000 Kč, neboť tato skutečnost nic nemění na výši měsíčních příjmů stěžovatele.

Nejvyšší správní soud uzavírá, že kasační stížnost proti rozsudku krajského soudu podal stěžovatel včas, nejedná se o zjevně neúspěšný návrh a stěžovatel prokázal, že nemá dostatečné prostředky. Stěžovatel tudíž splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků a soud měl jeho žádosti o ustanovení zástupce z řad advokátů vyhovět.

Přístup krajského soudu, který v projednávané věci lpěl na vyplnění formuláře způsobem, jenž neodpovídá pokynům stěžovateli uloženým, považuje Nejvyšší správní soud za nepřipustný formalismus. Pochybení krajského soudu přitom podtrhuje skutečnost, že jím uplatněný postup mohl vést k odepření přístupu k soudu (*denegatio iustitiae*), které nemůže být v demokratickém právním státě tolerováno.

Nejvyšší správní soud shledal, že krajský soud pochybil při hodnocení majetkových poměrů stěžovatele a zatížil řízení vadou, která měla za následek nezákonné rozhodnutí. Kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. byl prokázán, a proto Nejvyšší správní soud napadené usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 2. 2009, č. j. 19 Cad 163/2007 - 65, zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Podle § 110 odst. 3 s. ř. s. *zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí.* Na krajském soudu nyní bude, aby stěžovateli pro řízení o kasační stížnosti proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 19 Cad 163/2007 - 50, ze dne 4. 11. 2008, ustanovil zástupce z řad advokátů a po provedení úkonů podle § 108 odst. 1 s. ř. s. spis předložil k rozhodnutí Nejvyššímu správnímu soudu.

O náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti bude rozhodnuto v rozsudku či v usnesení, jímž bude řízení skončeno (§ 61 odst. 1 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. května 2009

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu